

УДК 070.1:316

ОБРАЗНІСТЬ І ПОЕТИКА ЯК КОМПОНЕНТИ СТВОРЕННЯ ОСТАТОЧНОЇ
КОНЦЕПЦІЇ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТВОРУ
(НА ПРИКЛАДІ «ЛИСТІВ ІЗ ХУТОРА» П. КУЛІША)

Садівничий В.О., Гайдіна Ю.В.

Сумський державний університет, м. Суми

На прикладі «Листів із хутора» П. Куліша простежується, як виразні подробиці та деталі, топоніми й антропоніми надають публіцистичному твору образності, поглиблюють і прояснюють сутність героїв, впливають на композиційну цілісність публіцистичного твору та створення його остаточної концепції.

Ключові слова: подробиця, деталь, художня деталь, публіцистика, концепція, поетика, топоніми, антропоніми

Під час спроби оцінити ситуацію в Україні, яка склалася сьогодні, а точніше – суспільство країни загалом, складається враження, що воно стало збайдужілим і «важкі умови життя виробили в багатьох людей скептицизм щодо вищих вартостей» [16, с.131]. Відповідно, згідно з твердженням Є. Сверстюка, висловленим іще в 1999 р., настає «моральний демонтаж [11, с.28] основ держави, а люди, «дезорієнтовані в потоці односторонньої інформації», «зовсім не обізнані з національною історією та культурою» [12, с. 61].

Виникає необхідність у такій силі, яка змогла б відродити в населення любов до життя, повагу до історії та культури, виховати взаємоповагу, визначитися з тим, що для кожної людини є вищою вартістю, що становить для неї цінність. Тому, «допомогти людині побачити й досягнути світ у певній системі вартісних орієнтирів – основне завдання сучасної публіцистики, яка керується християнськими принципами формування сприйняття людиною добра і зла» [16, с. 131].

Україна багата талановитими публіцистами, які приділяють увагу життю, побуту, духовним цінностям. Сумщина також є батьківщиною світил журналістики, зокрема тих, хто працював у публіцистичних жанрах: П. Грабовський, Б. Антоненко-Давидович, М. Хвильовий, І. Багряний, Остап Вишня, П. Куліш і багато інших.

Постановка проблеми. Публіцистика, яка, «зважаючи на історичні умови, має в українській журналістиці та літературі багаті традиції, є своєрідним згустком громадської мужності й політичної енергії» [3, с. 22]. Тому й особливість публіцистичних матеріалів у тому, що вони виражають дух епохи. Ось чому досить важливо, щоб матеріали поєднували в собі аналітичну глибину, ґрунтовну оснащеність фактами, яскравість і дохідливість стилю, містили максимум науковості

та популярності. Кожен такий матеріал повинен виконувати ті хрестоматійні завдання, які ставить перед собою публіцистика, а саме:

- 1) встановлення сукупності фактів, що породжують проблему;
- 2) вироблення гіпотези «первісних фактів», припущення про їхні причини, значення в суспільному житті;
- 3) дослідження проблемної ситуації, збирання додаткової інформації, так званих «вторинних фактів» через вивчення документів і джерел, через проведення численних додаткових інтерв'ю;
- 4) перевірка гіпотези «первісних фактів», встановлення хронологічного перебігу подій, причиново-наслідкових зв'язків;
- 5) створення остаточної концепції, перехід від гіпотези до пояснюючої теорії, тобто вироблення розуміння й оцінки явища чи події, їх ролі й місця в житті, прогнозування впливу на сучасність, практичні пропозиції щодо їх використання [10, с. 202]

Ми акцентуємо увагу на останньому завданні, тобто відслідковуємо вироблення розуміння й оцінки явища чи події, їх ролі й місця в житті, прогнозування впливу на сучасність, практичні пропозиції щодо їх використання на прикладі «Листів із хутора» П. Куліша.

Особа П. Куліша і його багатогранна діяльність широко досліджувалися в усі роки. Зокрема, в ХІХ – на початку ХХ століть це були праці В. Міяковського, О. Маковея, І. Франка, Б. Грінченка, О. Грушевського, Д. Дорошенка, С. Єфремова, С. Томашівського, Д. Чижевського, інших.

Особливо з багатьох позицій і на підставі різноманітних методологій аналізувалися праці, життєвий і творчий шлях П. Куліша в останнє п'ятнадцятиріччя. Одним із найгрунтовніших дослідників вважається Є. Нахлік, котрий вивчав його біографію, українсько-російську двомовність та античну спадщину в творчості, розглядав проблему «Україна – Захід» в інтерпретації публіциста, вказував на активну участь П. Куліша у вивченні історії. Свої дослідження П. Кулішу присвятили Л. Мацько, Т. Дзюба, О. Вертій, В. Лазарева, інші. Крім наукових праць, існують і різнобічні дисертаційні дослідження. Зокрема А. Гуляк розглядав становлення українського історичного роману на прикладі «Чорної ради» П. Куліша [2]. А дослідниця О. Климчук проаналізувала літературно-художній антропонімікон П. Куліша, його склад, джерела, функції, наголосивши, зокрема, на особливостях «індивідуального онімного стилю письменника» [6, с. 4].

На сьогодні маємо дослідження, присвячені вивченню видавничої діяльності П. Куліша, публіцистичної, письменницької, громадської, фольклорної тощо. Однак досліджень, присвячених вивченню творчого доробку П. Куліша з погляду виконання завдань публіцистики на прикладі його творчості, нами не виявлено.

Тож саме відсутністю досліджень, які б прослідковували виконання завдань публіцистики, й зумовлена актуальність обраної нами теми.

Мета дослідження – з'ясувати особливості завдань публіцистики, дослідити їх виконання на прикладі конкретного публіцистичного твору. А також розглянути

подробицю як один із компонентів створення остаточної концепції публіцистичного твору.

Об'єктом дослідження виступає публіцистично-художня діяльність П. Куліша, зокрема тексти його твору «Листи з хутора». А предметом – виразні подробиці й деталі «Листів із хутора», топоніми й антропоніми, які створюють остаточної концепцію публіцистичного твору.

Для розкриття цього питання потрібно виконати такі завдання: визначити використані автором подробиці й деталі, топоніми та антропоніми в публіцистичному тексті; з'ясувати мотивацію їхнього застосування; дослідити зв'язність між використаними подробицями й деталями, топонімами та антропонімами; прослідкувати послідовність логічного чи нелогічного викладу основної думки автора за допомогою вжитих подробиць і деталей, топонімів і антропонімів; визначити їх роль у створенні остаточної концепції публіцистичного твору.

Для розв'язання поставлених завдань ми послуговувалися описовими методами дослідження, такими як історичний, біографічний, а також типологічний аналіз. Крім того, досить важливим для нас був огляд літератури як для загального вивчення теми, так і для висування власних гіпотез.

Обраний нами публіцистичний твір складається з п'яти листів, кожен із яких має свою назву: «Про городи і села» (ця назва об'єднує два листи), «Чого стоїть Шевченко як поет народний», «Про злодія у селі Гаківниці» та «Хто такий хуторянин». Вони не пов'язані між собою за сюжетом та об'єднані спільною думкою. Кожен лист логічно завершений, насичений образністю і конкретикою: реальними подіями, фактами тощо. Таких характеристик публіцистичному твору надає подробиця. А їх сукупність дозволяє уявити цілісну картину зображуваного, розібратись у поставленому питанні.

Подробиця широко використовується в художній літературі, публіцистиці, але недостатньо досліджується. Тому енциклопедичного визначення її віднайти не поталанило. У той же час чимало науковців дають своє трактування цього явища.

У «Словнику літературознавчих термінів», упорядкованому В. Лесиним та О. Пулинцем, читаємо: «Подробиця художня – такий штрих у характеристиці предмета або явища, який не має самостійного значення, особливо не підкреслений» [8, с. 105]. Багаторічний дослідник цього явища В. Святовець пояснює подробицю як «елементарний штрих, складову частину художнього образу, що вказує на якусь окремішню допоміжну рису, властивість чи якість» [13, с. 13]. На основі цих пояснень визначимо подробицю як певну характеристику предмета, явища тощо, яка конкретизує, допомагає створити уявлення про написане, породжує загальний образ. Враховуючи, що подробиці «впливають на увагу читача у своїй сукупності» [13, с. 12], спробуємо встановити ланцюг подробиць, використаних П. Кулішем у його «Листах з хутора», який насичений образністю і конкретикою: реальними подіями, фактами тощо.

У листі «Про городи й села» П. Куліш у першому абзаці вказує на проблему, яка буде обговорюватися впродовж усього епістолярію. «Усі письменні люде, опріч двох

або трьох, котрих голос до нас доходить, радять нам своє хуторянське життя на міщанське міняти, бо от, кажуть, ви в простих свитах та сорочках ходите, а той битий і вим'ятий люд по городах – одягнений наче панство, і горниці в його на помості, і вікна в його благородні, і до книжок він береться охоче, і незабаром зрівняється освітою з панами і з жидами; а ви зостаєтесь у всіх позаду...» [7, с. 244]. Автор відзначає поширену думку про те, що більшість селян – люди неписьменні, безграмотні. Він констатує цей факт, називаючи хуторян «битий і вим'ятий люд».

Продовжуючи тему, наведемо інший приклад: «Ми ж, люде прості, як навчились на варязькій чи на литовській або польській панщині за плугом добре ходити і недолюдків годувати, то й досі себе самих і білоруких городян хлібом годуємо. Се, здається, не лукава наука, а в вас, городян, єсть і східні науки: є в вас і такі науки, щоб довіку вічного тільки самим у золоті купатись; є в вас і такі науки, що хто кого проведе та зненацька насяде, того великим чоловіком величають. А в нас таких добродіїв попросту зовуть п'явками та людоїдами; ми до таких, коли, одрізавши, мусимо втікати, аніж свій розум і душу їх лукавою дорогою пускати» [7, с. 245].

Ще одна подробиця, яка характеризує ставлення хуторян до цивілізації: «Нехай собі гуркотять і свищать чугунки, кому їх треба. Коли б нам було треба того дива, то й ми б собі зробили, бо громада – великий чоловік і як схоче, то на все спроможеться» [7, с. 249]. Інша подробиця вказує на віру хуторян в Бога: «Коли б ви так учили, як учив Христос, то ми б вас послухали одразу, а то ви учите не богів, а мамоні служити; золотому ідолу розумною своєю головою кланяєтесь, думаючи, що пішли ще дальш самої Євангелії...» [7, с. 250].

Використовуючи яскраві подробиці, автор намагається показати своє бачення міста: «Оце ж нас, селян та хуторян, викохав названий батько – город, – в тяжкій неволі та ще й дяки од нас вимагає: мовляв, без мене диким би звіряткою селяне скитались; а то чував і який гарний порядок судний повводив, і яку люблю освіту народну скрізь розпростер!.. Все вже ти собі загарбав; не думай же і в мислях собі того не покладай, що во віки вічні ми в тебе під опекою зоставатимемося» [7, с. 252]. П. Куліш погоджується, що можна стати письменними, вивчити іноземну мову, проте закликає: «свої мови рідної і свого рідного звичаю вірним серцем держітеся... Тоді з вас будуть люде як слід» [7, с. 256]. У цій подробиці П. Куліш пропагує любов до слова, повагу до нації та звичаїв. Трохи вище читаємо: «як навчились на варязькій чи на литовській або польській панщині за плугом добре ходити і недолюдків годувати, то й досі себе самих і білоруких городян хлібом годуємо» [7, с. 245]. Використання подробиць на тему історії українського народу, національних питань є типовим явищем для публіцистики П. Куліша. Сукупність таких подробиць у «Листах з хутора» створює яскраву картинку як існуючої проблеми, так і ставлення до неї автора.

Наведені подробиці з листів створюють загальний образ «хуторян» і «городян». Виходячи з наведених вище прикладів, можемо дати їм коротку характеристику. «Хуторяни» – неосвічені, у «простих свитах» та «сорочках» ходять, шанують громаду, віруючі, трудящі, з іронією ставляться до місцевих жителів, вірні звичаям, рідному краю, мові. На основі цих же подробиць можемо створити портрет

«городян»: «письменні», нечесні, далекі від віри в Христа, мають владу над «хуторянами». Такі образи вималювалися на основі використаних автором подробиць. У своїй сукупності вони розширюють думку автора, щодо не письменства хуторян і їхнього глузливого ставлення до городян. Це дає підстави зробити висновок, що подробиці дають можливість глибше, ширше і виразніше уявити картину твору. Використання вдалих і яскравих подробиць у цьому випадку сприяють створенню цілісної концепції твору.

Досить часто подробицю співставляють із деталлю. Та ці поняття різняться між собою. Подробиця є незмінною величиною, тоді як деталь здатна переростати. Як зауважує С. Антонов, «...на відміну від подробиці, деталь, поставлена не в належному місці, ніби денотує. Справжня складна деталь звучить як гірське відлуння багаторазово і різноманітно повторюване. Вона викликає у свідомості силу силенну асоціацій, часом таких глибоких і несподіваних, що іноді сам автор з великим подивом дізнається про них із критичних статей» [1, с. 14]. «Художній деталі» на дослідників поталанило більше, ніж подробиці. Тож це визначення включено до літературознавчих словників, енциклопедій, підручників із літератури. У той же час слід акцентувати, що існує кілька поглядів щодо визначення «художня деталь».

Зокрема, «Літературознавчий словник-довідник» подає таке визначення: «Художня деталь – засіб словесного та малярського мистецтва, якому властива особлива змістова наповненість, символічна зарядженість, важлива композиційна та характерологічна функція» [9, с. 731]. За визначенням В. Ученової, «...деталь, яка стає серцевиною художнього образу за рахунок особливого висвітлення її автором твору, набуває властивості «випромінювати» не тільки інформацію про себе саму, а й поглиблювати загальний зміст викладу...» [15, с. 166]. В. Святовець визначає художню деталь як «промовистий, багатозначний штрих, дрібницю, нюанс, мікроструктуру, що, виходячи із сукупності, синтезу індивідуальних та загальних особливостей персонажа, явища, події, предмета тощо, стає їхнім найхарактернішим, колоритним голосом» [13, с. 18]. Автор підкреслює, що художня деталь збуджує думку читача, надає персонажу примітності, яскравості, індивідуальності. Вона поглиблює і прояснює сутність героя, а також впливає на композиційну цілісність і комунікативність твору.

Узагальнюючи наведені визначення, можемо сказати, що художня деталь – яскравий засіб, штрих, який наповнює твір і дає авторові можливість якомога конкретніше й промовистіше виразити ідею твору. Через деталь виявляється спосіб художнього мислення автора, його здатність виокремити з-поміж безлічі речей та явищ те, що одразу привертає увагу, зацікавлює, примушує задуматися. Художня деталь може надавати особливого забарвлення, викликати асоціації, вона здатна замінити собою розлогий опис, міркування автора, епізод, певну характеристику тощо. У творі подробиця деталізується, і зазвичай до художньої деталі відносять предметні подробиці, а саме: подробиці побуту, портрету, пейзажу, жесту, інтер'єра, конкретної ситуації, суб'єктивної реакції, мови, дії. В. Святовець акцентує на тому,

що «нерідко подробиці служать фоном, своєрідною декорацією, на основі якої вимальовуються художні деталі» [13, с. 13].

Повернемося до вищенаведених нами подробиць. Зокрема, «Ми ж, люде прості, як навчилися на варязькій чи на литовській або польській панщині за плугом добре ходити і недолюдків годувати, то й досі себе самих і білоруких городян хлібом годуємо» [7, с. 245]. Яскравою деталлю у наведеній подробиці виступає словосполучення «білоруких городян». Воно чітко виражає зневажливе й глузливе ставлення хуторян до жителів міста, створює контраст, дозволяє зрозуміти умови праці й життя обох сторін. Ми вже наголошували на тому, що автор сам обирає той епізод, явище, річ тощо, на якій акцентує увагу читача. Тобто можемо стверджувати, що виокремлення деталей у публіцистичному творі явище суб'єктивне. Дібраний епітет «білорукі» до слова «городяни» вказує на ставлення і самого автора до цієї верстви населення. Якби іменник «городяни» було вжито без прикметника, воно не мало б такого смислового навантаження, як словосполучення «білорукі городяни». Саме тому через деталь, уведена в подробицю, П. Куліш дає характеристику городянам: твердячи, що мають «єхидні науки, щоб довіку в золоті купатись», називає їх «п'явками та людодідами» [7, с. 245]. Проаналізувавши ці деталі, зауважимо, що автор уже дає нам уявлення не лише про стосунки городян і хуторян, а й показує деяку наївність хуторян, красномовство, живу мову.

Емоційно та яскраво деталізовано згадувану вже побутову подробицю: «виніс господар із кімнати тарілку меду гарного, хліба покрав перед нами, рушник закинув нам поза столом, достає з полиці чарку й кувбушечку полив'яну по чарці нам наливає і сам до нас, звичайно, випив, і такий же чоловік увічливий, що хоч куди. Та нам усе якось ніяково. Поглянемо по собі, та й годі; дідусь тільки сивенькі кучері свої пригладжує» [7, с. 268]. Завдяки лише одній деталі ми здогадуємося про зовнішність хазяїна будинку: «дідусь тільки сивенькі кучері свої пригладжує». Знову відчуваємо суб'єктивне ставлення П. Куліша до героя, ласкаво називаючи його дідусем, акцентуючи на «сивеньких кучерях». Звернімо вашу увагу, що саме «сивеньких», а не сивих. Зменшено-пестливі форми слів вказують на ніжне ставлення до свого героя і його характер. Сама ж подробиця за рахунок такої деталі набуває додаткового змісту, вона фактично вимальовує портрет дідуся.

Наведемо приклад деталізації ще однієї подробиці. У ній ідеться про гарну церкву, яка нині має занехаяний вигляд. «Віконця скрізь обмережені та позакруглювані, а як де, то наче квітку тобі на писанці виведе, аж жаль бере, що те старезне дерево мохом проросло, вітром та дощем обкришується та трухне. Під віконцями гонтовий дах навкруги церкви і навкруги мережані, вирізувані піддашшя. Тільки через ґрати ледві-ледві низові вікна мріють» [7, с. 265]. Детальний акцент робиться на «ґратах» і «вікнах», що «мріють». У цьому випадку «ґрати» виступають не лише художньою деталлю, а й символом. Про деталь-символ А. Ткаченко зазначає: «У прозових реалістичних творах художня деталь здебільшого переростає в символ, і це може навіть не залежати від волі чи творчого задуму автора» [14, с. 202]. У П. Куліша деталь-символ «ґрати» є ніби стіною між минулим і майбутнім церкви,

адже через ці ґрати «ледві-ледві низові вікна мріють». І саме «ґрати» бережуть пам'ять про первісний вигляд церкви, охороняють її спокій.

Наведені нами деталі формують відповідний настрій твору, зачіпають читача, не залишають байдужими, що є основою публіцистики. У «Листах з хутора» П. Куліша використання саме цих деталей не є випадковим, адже у сукупності вони створюють загальну картину зображуваного, відповідно, створюють остаточну концепцію публіцистичного твору.

Слугує цьому й поезика «Листів із хутора», зокрема їхній літературно-художній антропонімікон.

Антропоніми – (з грецької – власні назви) – особові імена, імена по батькові, прізвища тощо у «Листах із хутора» зустрічаються досить часто. Вони представлені як іменами творів літературних героїв, так і відомими прізвищами історичних осіб та письменників. П. Куліш звертається до образів літературних персонажів – Шевченкової Катерини, Марусі Квітки-Основ'яненка, Енея Івана Котляревського. У тексті знаходимо: «Маруся Квітччина до нас у хату завітала. Серденько кохане!» [7, с.257]. «Тим самим поглядом Квітка на нас, простих людей, подивився, що й той великий чоловіколюбець» [7, с.257]; «...намалювавши й саму Катерину з її щирим коханням і великими муками» [7, с.258]; «одвернулась усяка ясна душа од перекуйовдженого не знать по якому Енея» [7, с.257], який «про рідну матір перед громадою такі речі говорить, що хоч втікай із хати» [7, с.257].

П. Куліш не випадково обирає саме цих героїв, адже вони є вихідцями зі звичайного народу. Марусею та Катериною він захоплюється, вони для нього жінки-страждальниці, а от вчинки Енея засуджує. Неприхильне ставлення до головного героя «Енеїди» позначається і на ставленні до самого автора – І. Котляревського: «Почав якісь вірші про якогось Енея слабезувати. То-то б, здається, треба нам зрадіти! По-нашому чоловік віршує! Та ба! – бодай так і не віршувати» [7, с. 257]; «...своєю «Енеїдою» зробив з нашої простої життя з її звичаями розумними мовби якийсь смітник за панським задвірком» [7, с. 259].

Згадані в «Листах із хутора» Катерина та Маруся наділені тими рисами, які допомагають виживати людині в суспільстві. Велика заслуга в цьому, на думку П. Куліша, творців таких жіночих образів: «Шевченко перше всіх задумався, чим наша старосвітщина славна і за що проклянуть її грядущі роди. Так як йому самому пісня народна дала тон до високої речі, так і він дав нам усім праведний тон, як нам своє слово строїти» [7, с. 258]. Що ж до Квітки-Основ'яненка, то він, за словами П. Куліша, «первий довів українців до сліз мовою українською і тим самим показав, що ми ще не звелись ні на що: єсть-бо в нас що розказати по-своєму, єсть над чим заплакати» [7, с. 259].

Таке бачення автора виховує в читача відповідне ставлення до життя, звичаїв, формує певним чином світогляд. Автор аргументує своє ставлення до героїв та письменників, вказуючи на їхні позитивні й негативні сторони. Такі думки публіциста не можуть залишити байдужим реципієнта, адже автор вживає відомі прізвища, ґрунтовно пояснює свою позицію, акцентує на основному, дотримуючись при цьому провідного мотиву твору.

Не залишаються поза увагою П. Куліша антропоніми біблійної тематики: «Христос», «Всемирний Учитель» [7, с. 250]. Публіцист зачіпає актуальну й близьку тему для українського народу – релігію, говорить про віру в Бога, святість Христа. Віросповідання є невід’ємною складовою нашої культури, звичаїв. Таким чином автор продовжує думку про величність українського народу, його традицій.

Зустрічаються у тексті й звернення публіциста до культури зарубіжних країн. Про це дає підстави стверджувати вживання антропонімів «Шекспір», «Сократи», «Платони», а також топоніми «Рим», «Візантія», «Брюссель», «Базель», «Америка» тощо. З тексту: «У нас по хуторах багато є людей, котрі бували всюди по світах і про Шекспіра, так як про рідного дядька, з вами розмовлятимуть, а проте беззаконної розкоші й пиhi в хутори свої не пускають і людей неписьменних до неї не ваблять» [7, с. 255]; «Хіба ж не ради городянських ваших порядків замовкли в ваших Римях і Візантіях Сократи і Платони?» [7, с. 254]. «Що там, за морем, шматок Америки цивілізацію трошки на добрий лад буцімто справив, ідучи поперед усього світу, то се ми знаємо й радуємось» [7, с. 251]. «Он уже в Брюсселі, в Базелі, в Москві та й по других старосвітських твердинях, де були ваші й рови оборонні, там сади понасаджували. Де сотні і тисячі людей падали, там весела тепер дівтора бігає» [7, с. 251]. Використовуючи наведені топоніми й антропоніми, автор продовжує свою думку про величність українського народу, духовність, щирість, порядність. Ці факти визначають характер українського народу, що допомагає у створенні остаточної концепції твору.

Окрім використання імен і прізвищ літературних героїв та письменників, П. Куліш вживає імена звичайних селян, які є героями його «Листів із хутора»: Петро, Настя, стара Терещиха, Дмитро Гарбуз, інші. Згадує автор й імена історичних осіб – Івана Сірка, Семена Палія, інших. Це надає твору документальності, реальності, що викликає довіру в читача до автора й написаного ним.

Особливе місце в «Листах із хутора» П. Куліша займають топоніми – власні назви будь-якого географічного об’єкта. Вони є документальними фактами в публіцистиці. П. Куліш використовує такі різновиди топонімів: гідроніми (назви водойомів), ойконіми (назви поселень, міст, сіл, хуторів тощо) та ороніми (назви рельєфу).

У першому ж листі «Про городи й села» автор використовує ойконім Москва. «А наш брат, хуторянин, попавшись у ту кам’яну Москву або в той безодний бурх, дивиться, сїй же богу, з великим жалем на той одягний та ласий люд, дивиться та й думає собі: «Боже мій! Як тут оці пани у сїй тісноті бідують! Золотом сяє, у кареті їде, а яким воздухом дише!» [7, с. 244]. У цьому випадку ойконім «Москва» вживається з негативним забарвленням. Автор називає місто «кам’яною Московою». Такий прийом задає настрій твору, показує авторське бачення порушеної проблеми. Використання ойконіма у такому значенні підтверджує позицію автора, тим самим впливаючи на сприйняття й розуміння читача. Зі ставлення П. Куліша до Москви можемо припустити про таке ж його ставлення до всієї Росії. Про Україну ж автор пише: «Широко він [Шевченко] обняв Україну з її могилами кривавими, з її

страшною славою і співану народну річ обернув на живопис того, що було і що єсть на Україні» [7, с. 258].

Загалом, використання топонімів забезпечує уявне відтворення події, місця, поселення тощо, які описуються у творі. Географія згаданих у «Листах із хутора» П. Куліша топонімів досить широка. Публіцист називає Полтаву, Катеринодар, хутір Белебень, село Гаківницю, Кременчук, Запоріжжя та ін. Приділяє увагу й гідронімам: Дунай, Говтва, Сула, Ворскла тощо.

Використання цих топонімів наближає читача до суті тексту, робить реципієнта віртуальним очевидцем подій. На думку В. Ільченка: «Тематичні імена функціонують як актуалізатори суспільно найважливіших подій, явищ, осіб; вони вводять читача в «інформаційне поле» країни, світу, області, міста й таке ін. Як правило, вони відомі читачам, до їхніх носіїв прикута увага суспільства» [5, с. 10].

... Сучасні ЗМІ дуже мало говорять (і в цьому їхня слабкість) про те, що слід зробити в реальному житті, щоб знайти шлях його дальшого розвитку, виходу із кризового стану. І одна з причин у тому, наголошують науковці, що «відсутня талановита, мисляча публіцистика. Публіцисти, якщо вони є, продовжують викривати, сварити і сваритися» [4, с. 222]. Щоб стати хорошим публіцистом, зазначав В. Здоровега, необхідно, крім усього іншого, здолати ніби два бар'єри: якомога глибше знати об'єкт дослідження, а також уміти перебороти вузькопрофесійний підхід до реалій життя, побачити й розкрити для інших взаємозв'язок явищ, їхній внутрішній соціальний зміст [4, с. 221]. На прикладі «Зазивного листа до української інтелігенції» можемо ствердити, що ці бар'єри П. Куліш подолав. Спостерігаються глибокі знання історії, літератури, мови, вміння логічно будувати інформаційний ланцюг, наближувати повідомлення до читача, привернути його увагу й зацікавити.

На основі проведеного нами аналізу дійшли висновку, що поняття подробиці та деталі взаємопов'язані, окремо одна від одної вони не створюють потрібного ефекту, втрачають свої можливості. Подробиця створює загальне уявлення про зображуване, формує конкретику твору, вибудовує основну його концепцію; деталь акцентує на моментах, предметах, явищах, які додають твору яскравості, живості, реальності. Художня деталь таким чином збагачує зміст, допомагає виробити розуміння й оцінку явища, події.

Поетика «Листів із хутора» П. Куліша, зокрема використані ним топоніми й антропоніми, надає публіцистичному твору документальності, достовірності, показує поставлене питання з різних сторін, допомагає уявити описувану місцевість, подію та її учасників. Опрацювавши тексти «Листів із хутора», можемо стверджувати, що власні назви, використані у них, підібрані вдало й продумано. Їхнє вживання не є випадковим, кожен використаний топонім чи антропонім несе певне смислове навантаження, вони легко запам'ятовуються й упродовж усього тексту тримають увагу читача. Звичайно, велику роль у цьому відіграють популярність вжитої власної назви та зв'язок її з суспільно важливими подіями, соціальне значення тощо. Тому в нашому випадку використання власної назви в публіцистичному творі П. Куліша обґрунтоване й пов'язане зі змістом тексту. Автор

послідовно й логічно викладає свою думку, наводить вагомі й документальні аргументи, в чому заслуга використаних топонімів та антропонімів. Тож саме деталі й виразні подробиці, топоніми й антропоніми допомагають реальному відтворенню описуваних подій, є важливим компонентом створення остаточної концепції публіцистичного твору.

Список літератури

1. Антонов С. Я читаю рассказ. Из бесед с молодыми писателями. – М., 1973.
2. Гуляк А. Становлення українського історичного роману («Чорна рада» П. Куліша): Дис.... д-ра філол. наук: 10.01.01 / Національний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1997. – 377 арк.
3. Животко А.П. Історія української преси (Упоряд., авт., іст. – біогр. нарису та приміт. М.С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 368 с.,ім.. пок. («Літературні пам'ятки України»).
4. Здоровега В.Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Львів: ПАІС, 2004. – 268 с.
5. Ільченко В. Експресія власних назв як засіб публіцистики: Автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.01.08 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут журналістики. – Київ, 2003. – 16 с.
6. Климчук О.В. Літературно-художній антропонімікон П. Куліша: склад, джерела, функції: Автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ужгородський національний ун-т. – Ужгород, 2004. – 19 с.
7. Куліш П.О. Твори: В 2 т. – К.: Дніпро, 1989. – Т. 2: Чорна рада: Хроніка 1663 року; Оповідання; Драматичні твори; Статті та рецензії / Підгот. тексти, упоряд. і склав приміт. М. Л. Гончарук. – 586 с. портр.
8. Лесин В.М., Пулинець О.С. Словник літературознавчих термінів. – К., 1971.
9. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
10. Михайлин І.Л. Основи журналістики: Підручник. Вид. 3-є доп. і поліпш. – К.: ЦУЛ, 2002. – 284 с.
11. Сверстюк Є. Перед входом до тунелю // На святі подій. – К.: Наша віра, 1999. – С. 24-30.
12. Сверстюк Є. Собор у риштованні // На святі подій. – К.: Наша віра, 1999. – С.35-95.
13. Святовець В.Ф. Талант починається з деталі: Текст лекції для студентів Інституту журналістики. – К.: Інститут журналістики, 2003. – 64 с.
14. Ткаченко А.О. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): Підручник для гуманітаріїв. – К.: Правда Ярославичів, 1997. – 752 с.
15. Ученова В.В. Творческие горизонты журналистики. К характеристике профессиональных методов. – М.: Мысль, 1976. – 204 с.
16. Хоменко Т.М. Дихотомічні перцепції сучасності в публіцистичній інтерпретації Євгена Сверстюка, Мирослава Мартинович, Івана Ортинського // Наукові записки. – К.: Інститут журналістики, 2002. – т.8. – С. 131-140.

Садовничий В.А., Гайдина Ю.В. Образность и поэтика как компоненты создания окончательной концепции публицистического произведения (на примере «Писем с хутора» П. Кулиша)

На примере «Писем с хутора» П. Кулиша можно проследить, как выразительные подробности и детали, топонимы и антропонимы наделяют публицистическое произведение образностью, углубляют и

проясняют суть характеров героев, влияют на композиционную целостность публицистического произведения и создание его окончательной концепции.

Ключевые слова: подробность, деталь, художественная деталь, публицистика, концепция, поэтика, топонимы, антропонимы

Sadivnychyu V.O., Gaidina Yu.V. Vividness and poetics as components of creation final conception publicistic work on example of «Letters from Village» by P. Kulish

One can observe on Example of «Letters from Village» by P. Kulish how expressive details, toponims and antroponims give vividness to publicistic work, have effect on its compositional integrity and on originating the ultimate conception.

Key words: minuteness, detail, artistic detail, publicism, conception, toponims and antroponims

Пост упила до редакції 12.09.2008 р.